

AGAR BOLA O'ZLASHTIRMASA...

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18264232>

Lobar Ruzmuxamedova

Buxoro Innovatsiyalar Universiteti

Pedagogika tarixi va nazariyasi 1-kurs magistranti

Annotatsiya

O'quvchilarga dars o'tishda faqatgina belgilangan qoidalarga emas balki o'quvchilarning imkoniyatidan kelib chiqib ularning oilaviy sharoiti o'rganilsa, ta'lim sifati yanada oshardi.

Kalit so'zlar

Ta'lim, zamonaviy, o'quv, interfaol va boshqalar

Boshlang'ich ta'limda darslarni shu asosda tashkil etish avvalombor, o'qituvchining inavatsion faoliyatiga, tafakkuriga bog'liqdir. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi ta'limning poydevori bo'lib, har bir darsida yangi usul, uslub yoki texnologiyani joriy etish orqali o'quvchida mustahkam bilim bilan birga, uni amaliy faolyatda qo'llashning ko'nikma va malakalalarini tarkib toptirsa maqsadga muvofiqdir. Dars berayotgan sinfiga taaluqli didaktik matreallarni, darsliklarni uslubiy qo'llanmalarni va elektron o'quv vositalarini ham mukammal o'rganishi, shuningdek, ularni darslarda qo'llay olishi lozim. Boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'limning poydevori hisoblanadi. Shu bois mamlakatimizda boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga alohida e'tibor berilmoqda. O'qituvchilar darsda ilg'or pedagogik texnologiyalari va o'qitishning interfaol usullaridan keng foydalanmoqda. Har bir ta'lim muassasasida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun qiziqarli o'quv metodik adabiyotlar, jumladan, elektron resurslarning kata zaxirasi mavjud. Bugungi kun o'qituvchisi qanday bo'lishi kerak? Bu savolning mukammal javobini berish uchun juda ko'p mezonlarni sanab o'tishga to'g'ri keladi: ijodkor, yangiliklarni darslariga targ'ib etuvchi, o'qitishning ilg'or usullaridan foydalanadigan, kasbiy sifatlarni egallagan, o'z ustida ishlaydigan mahoratli... Shugina xislatlarni o'zida jamlagan o'qituvchi "Eng namunali ustoz" nomiga munosib bo'la oladimi? O'qtuvchilikning mashaqqatli va zavqli faoliyatini boshidan o'tkazganlar, albatta, "Buning o'zi yetarli emas", deb javob berishi tayin. Boisi metodik jihatdan boy bilimlar zaxirasi va kasbiy mahorat sirlaridan voqif bo'lmagan pedagog ko'pchilik olqishiga sazovor bo'lmaydi. Jahon tajribasida bir sinalgan usul bor: metodik

mahorat uzluksiz ravishda va zamonga munosib tarzda malaka oshirish bilan boyitiladi. O'qituvchi uchun o'quvchilarning o'z fani yuzasidan bilimlarni to'liq o'zlashtirishga erishish muhim ahamiyatga ega. Lekin o'qituvchi yetarli malaka va tajriba ega bo'lib, darsni interaktiv metodlar yordamida qiziqarli qilib o'tsayu bolalardan bir nechtasi o'zlashtira olmasachi? Albatta umumta'lim maktablarida har bir o'qituvchi bo'sh o'zlashtirishning tub sabablari bilan qiziqadi, aniqlashga harakat qiladi. Bunda ish jarayonini tashkil etishdagi kamchiliklar, o'qituvchining metodik jihatdan yetarli darajada qurollanmagani, o'qituvchining tajribasizligi va o'quv materialini noto'g'ri yo'l bilan o'rganishi, oilada bolaning nazorat qilinmasligi va boshqalar sabab bo'lishi mumkin. Ko'rsatilgan sabablarning ko'pchiligini o'qituvchi sinf rahbarini va ota-onalar hamkorligida tinimsiz ishlash orqali bartaraf qilish mumkin. Lekin o'zlashtirmaslikning shunday sabablari ham borki, biz shu sabablar haqida fikr yuritamiz. Yani bolalarda bo'lgan ruhiy va jismoniy kamchilik o'zlashtirilmamaslikning asosiy sabablaridan biridir.

Rivojlanishida kamchiligi bor bolalarni ular hayotning dastlabki onlaridan boshlab korreksiyalash, ya'ni tasir ko'rsatish maxsus pedagogika va psixologiyaning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi. Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida aqliy rivojlanmaganligi natijasida ba'zi bolalar o'z tengdoshlaridan ona tili, matematika yozuvlaridan orqada qolayotganligi seziladi. Bunday bolalar o'quv yilining I choragidan ma'lum bo'la boshlaydi. U diqqatini bir joyga jamlay olmaydi, xotirasi past bo'lib, o'rgatilgan mavzuning ko'pgina qismini darsning oxirida esidan chiqarib yuboradi, darsda tez charchab qoladi. Ba'zilar darsda boshi og'riyotganidan shikoyat qilsa, ba'zilar o'rnidan turib ketib, dars o'tishga xalaqit beradi. Bunday o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri rivojlanmagan bo'ladi, shuning uchun ham predmetlarni umumlashtira olmaydi. Normal taraqqiy etgan bola predmetlarning muhim belgilariga o'xshashlik va tafovutlarini aniqlaydi hamda oson hal etadi. Zehni past bola esa predmetlarni tarqoq va muhim bo'lmagan belgilar asosida taqqoslaydi, ular ba'zan bir biriga zid bo'ladi.

O'qituvchilar bunday bolalarning ota-onalari bilan suhbatlashganda ularning so'zlash qobiliyatlari tengdoshlariga qaraganda 1-2 yil keyin rivojlanganligi, normal bolalar 1-2 yoshda yursa, bunday bolalarning 2,5-3 yoshda yura boshlaganliklarini aniqlaydilar.

Zehni pastligi natijasida o'zlashtirmaydigan o'quvchilarning nutqi yaxshi rivojlanmagan, so'z boyligi juda kam bo'ladi, berilgan savollarga juda qisqa bir yoki ikki so'z bilan javob qaytaradi. Ba'zi bolalarda duduqlanish bo'lsa, ba'zi bolalar "R", "Sh", "S" tovushlarini 8-9 yoshda ham to'g'ri talaffuz qila olmaydilar.

Xo'sh nima sababdan o'quvchining zehni past bo'ladi, o'quv materiallarini o'zlashtira olmaydi? Albatta zehni pastlikning ham turli sabablari bo'lib, ularning

dastlabkisi nasliy kasallikdir. Shuningdek onaning homiladorlik davrida turli yuqumli kasalliklarga chalinishi, zharlanishi, yiqilishi natijasida shikastlanishi, bolaning ilk rivojlanish davrida ayniqsa, 1-3 yoshligida yuqumli kasalliklarga chalinishi, shunday vaqtda to'liq davolanmasligi yoki tasodif tufayli yiqilib tushganda miya yarim sharining zararlanishi ham bunga sabab bo'ladi.

Bu kabi o'quvchilarning o'zlashtirmaslik sabablarini yaxshi o'rgangach boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolaning har bir xususiyati, haqida ota- onani habardor qilishi, maktab ma'muriyati bilan kelishgan holda tuman yoki shahar tibbiy pedagogic komissiyaga tavsiya qilish lozim. Buning uchun o'sha bolaga atroflicha tavsiyanoma yoziladi va yozuv daftaridan na'muna olinadi, ko'rsatiladi.

O'qituvchi, maktab ma'muriyati, ota-ona bolaning zehni pastligi natijasida o'zlashtira olmayotganligini qancha erta aniqlab, ruhiy va aqliy xususiyatlariga mos o'quv maskaniga tavsiya etishsa, bolaning aqliy va jismoniy rivojlanishini to'g'ri yo'lga boshlagan bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi "bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida" gi qonunning 29-moddasida: " Jismoniy va ruhiy rivojlanishda nuqsonlari bor bo'lgan bolalar va nogiron bolalar ular uchun maxsus ishlab chiqilgan ta'lim dasturlari bo'yicha ta'lim muassasalarida o'qish va tarbiyalanish hamda o'z jismoniy, aqliy qobiliyatlari va xohishlariga mos bo'lgan ta'lim olish huquqiga ega", deyiladi.

Agar psixologik va tibbiy ish faoliyati bir- biriga mos kelib, ular uyg'unlashsa, dastlabki nuqson ta'sirini ancha kamaytirish, ayrim hollarda esa butunlay bartaraf etish mumkin. Bunday hamkorlik bolalar kasalligi va jismoniy imkoniyati cheklanganligini profilaktika qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. O'qituvchi uchun eng yaxshi hamkor bu ota- ona agar yuqorida ko'rsatilgan tavsiyalarga to'g'ri yondoshib, bolaning taqdiriga befarq bo'lmasdan harakatlanilsa natija albatta ijobij tomonga o'zgaradi. Aksincha bolsa...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1 O'zbekiston Respublikasi " Bola huquqlari to'g'risida" gi qonun
- 2 Ziyo net
- 2 Boshlang'ich ta'limga oid gazeta va jurnali